
NAVs bedriftsundersøkelse 2009

AV: SIGRID MYKLEBØ OG JOHANNES SØRBØ

SAMMENDRAG OG HOVEDFUNN

NAV gjennomfører hver vår en bedriftsundersøkelse. Spørsmålene i denne undersøkelsen avdekker bedriftenes sysselsettingsforventninger det kommende året, samt om bedriftene har rekrutteringsproblemer i dag.

Årets bedriftsundersøkelse viser at forventningene har snudd fra optimisme til pessimisme for mange bedrifter, og at andelen som venter sysselsettingsvekst det kommende året nå er nesten halvert siden i fjor. Forventningene har sunket i alle næringer unntatt offentlig forvaltning, og har sunket mest innen industrien og bygge- og anleggsnæringen. Samlet sett er det bedrifter i kommunikasjonsnæringen og i trevarene næringen som er mest pessimistiske, mens bedriftene i eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting er de mest optimistiske.

Sysselsettingsforventningene har falt i alle fylker, men mest i Vestfold, Vest-Agder, Rogaland, Oslo og Hordaland, som alle hadde relativt høye forventninger for ett år siden. Bedriftene i Oslo og Rogaland er likevel fortsatt blant de mest optimistiske, sammen med bedriftene i Finnmark, Buskerud, Akershus og Sør-Trøndelag. Bedriftene i Hedmark, Troms, Østfold og Oppland har de laveste sysselsettingsforventningene.

I årets undersøkelse oppga 25 prosent av bedriftene at de har rekrutteringsproblemer, mot 38 prosent i fjor. 10 prosent av bedriftene svarte at rekrutteringsproblemer er så alvorlige at bedriften har færre ansatte enn den ellers ville hatt, mot 21 prosent våren 2008.

Mangelen på arbeidskraft i bedriftene summerer seg i år til 45 000 personer, og er dermed mer enn halvert siden samme tid i fjor. Mangelen har gått ned i alle næringer, og målt i antall personer har den gått mest ned i bygge- og anleggsnæringen og innen eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting. Den prosentvise nedgangen har vært sterkest innen deler av industrien, i kommunikasjonsnæringen og innen bergverksdrift og utvinning av olje og gass.

Yrkesgruppene det nå er størst mangel på, er bil-, drosje- og varebilførere, dør- og telefonselgere, rørleggere og VVS-montører, samt sykepleiere. For de fleste yrkesgruppene er mangelen på arbeidskraft lavere enn i fjor, og målt i antall personer har den gått mest ned for tømrere, elektrikere og elektronikere, bil-, drosje- og varebilførere, samt lastebil- og vogntogførere.

OM NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Formålet med bedriftsundersøkelsen er at den skal gi innsikt i etterspørselssiden på arbeidsmarkedet, og samtidig kunne si noe om næringslivets og offentlige etaters behov for ulike typer arbeidskraft i den nærmeste framtid. Denne kunnskapen bidrar til at NAV kan yte bedre service overfor arbeidssøkere og arbeidsgivere. Også for allmennheten og andre beslutningstakere gir NAVs bedriftsundersøkelse nyttig informasjon om eventuelle tilpasningsproblemer på arbeidsmarkedet.

I NAVs bedriftsundersøkelse svarte i år 14 200 virksomheter, noe som ga en svarprosent på 72. Undersøkelsen ble gjennomført i tidsrommet fra begynnelsen av februar til slutten av mars 2009.

Det stilles i alt seks spørsmål i undersøkelsen. Spørsmålene avdekker virksomhetenes anslag på antall ansatte om ett år i forhold til i dag, hvilke næringsgrupper som venter

Yrker og næringer

Vi vil presentere en del resultater for yrker og næringer. Det er viktig å merke seg at inndelingen i yrker og næringer bygger på forskjellige klassifiseringsprinsipper. Næring viser hva slags produksjon som hovedsakelig foregår i virksomheten, mens yrkesbetegnelse viser hva slags arbeidsoppgaver som tilfaller en sysselsatt. Innenfor den enkelte næring vil det finnes et bredt spekter av yrker.

særlig stor etterspørsel etter arbeidskraft, og om virksomheten i dag har rekrutteringsproblemer innenfor spesifikke yrker. For mer om metoden som benyttes i NAVs bedriftsundersøkelse, se det metodiske vedlegget.

NAVs sysselsettingsbarometer

Arbeids- og velferdsdirektoratet utarbeider et sysselsettingsbarometer basert på resultatene fra undersøkelsen. Tallverdien i sysselsettingsbarometeret viser nettoøkningen, og er differansen mellom prosentvis andel bedrifter som oppgir at de forventer vekst i sysselsettingen og prosentvis andel bedrifter som forventer nedgang. Dette gir en indikasjon på virksomhetenes optimisme det kommende året. En høy verdi på sysselsettingsbarometeret er et tegn på stor etterspørsel etter arbeidskraft.

Sysselsettingsbarometeret bygger på bedriftenes vurderinger av den forventede størrelsen på arbeidsstokken det kommende året. På bakgrunn av bedriftenes anslag er besvarelsene sortert etter andel bedrifter som forventer økning, nedgang og uendret sysselsetting om ett år. Barometerets tallgrunnlag er derfor ikke påvirket av hvor mange personer en eventuell endring i sysselsettingen summerer seg til.

Rekutteringsproblem har en viss effekt på sysselsettingsbarometeret. På bakgrunn av erfaring fra tidligere bedriftsundersøkelser, vet vi at bedriftene ikke tar tilstrekkelig hensyn til begrensninger på tilbudssiden i arbeidsmarkedet. Dette kan påvirke realisert sysselsetting.

Tabell 1:

Bedriftenes fremtidige sysselsettingsforventninger i prosent.

	Økende	Uendret	Nedgang	Netto økning
1996	30	56	14	16
1997	34	55	11	23
1998	36	55	9	27
1999	26	64	10	16
2000	31	59	10	21
2001	28	62	9	19
2002	26	64	10	17
2003	21	65	13	8
2004	24	64	12	12
2005	24	65	10	14
2006	31	61	8	22
2007	36	57	7	29
2008	36	56	7	29
2009	23	64	13	10

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE.

SYSSELSETTINGEN DET KOMMENDE ÅRET

Årets bedriftsundersøkelse viser et rekordstort fall i bedriftenes sysselsettingsforventninger. Forventningene er nå på sitt laveste nivå siden konjunkturedgangen i 2003.

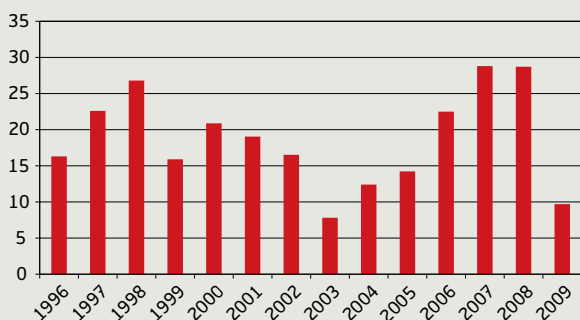
Etter noen år med kraftig vekst i sysselsettingen, viste fjorårets undersøkelse tegn til utflating, og høstundersøkelsen viste en nedgang i forventningene. Etter at høstundersøkelsen ble gjennomført, har ledigheten steget svært raskt og dybden i den internasjonale nedgangskonjunktura

ren er blitt mer tydelig. Det er spesielt bygge- og anleggsnæringen og eksportindustrien som er blitt hardt rammet av den internasjonale finanskrisen, men vi ser nå at ledigheten øker også innen andre næringer. Sysselsettingen har imidlertid holdt seg stabil.

I årets undersøkelse oppgir 13 prosent av bedriftene at de forventer å nedbemanne det kommende året, mens 23 prosent forventer økt sysselsetting i sin bedrift. Nettoøkningen er dermed på 10 prosent, mot 29 prosent i fjor. Så mye har aldri sysselsettingsforventningene falt fra et år til et annet siden NAV startet sine bedriftsundersøkelser i 1996. Det lave nivået på sysselsettingsbarometeret i årets undersøkelse indikerer at sysselsettingen vil kunne falle i året som kommer.

Figur 1:

NAVs sysselsettingsbarometer. Nettoøkning. Utvikling fra 1996 til 2009.

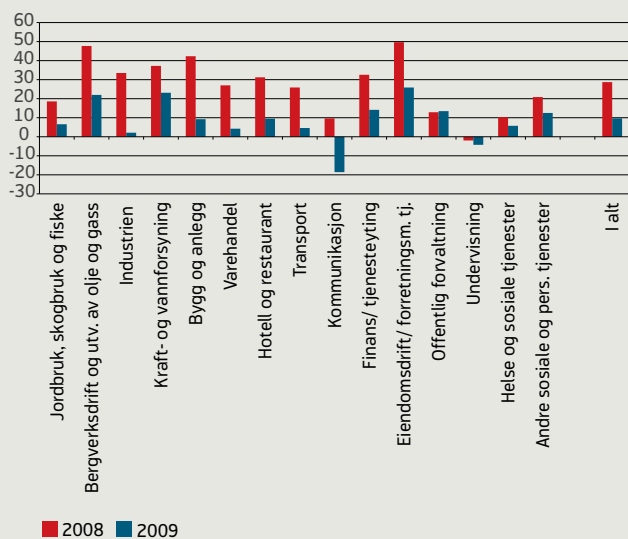

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Nedbemanningen innen kommunikasjon

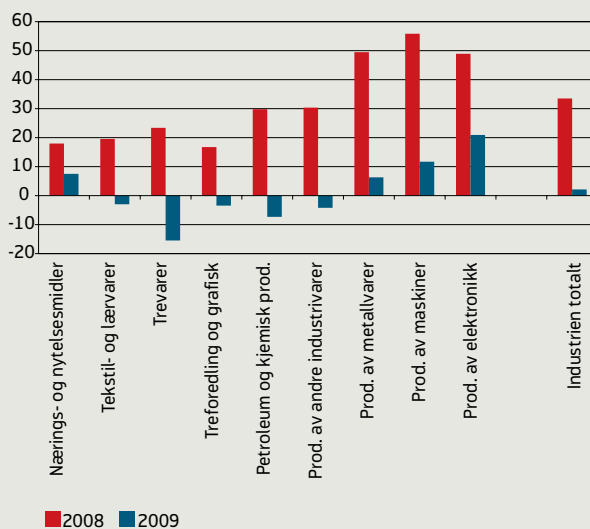
Posten og Telenor har lenge vært preget av store nedbemanninger, noe som også virket inn på resultatene i bedriftsundersøkelsen. I årene fra 2006 til 2008 var det imidlertid en klar forbedring i sysselsettingsforventningene, og de to siste årene er det flere bedrifter som har forventet en økning i sysselsettingen enn en nedgang. I årets undersøkelse er imidlertid denne trenden brutt. Hele 34 prosent av bedriftene venter nå å måtte nedbemanne det kommende året, mens kun 15 prosent regner med å øke bemanningen.

Figur 2:
NAV's sysselsettingsbarometer. Resultater fordelt på næring. I prosent.

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Figur 3:
NAV's sysselsettingsbarometer. Resultater fordelt på undergrupper i industrien. I prosent.

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Færre sysselsatte i industrien

I forrige nedgangskonjunktur sank sysselsettingen i industrien raskt, blant annet på grunn av høy rente og en sterk kronekurs. I 2004 var det 26 000 færre sysselsatte i industrien enn det var i 2002. Etter dette har imidlertid sysselsettingen steget hvert år fram til 2008. Den sterke internasjonale nedgangskonjunktoren vi nå er inne i, rammer den eksportrettede industrien spesielt hardt. Samtidig merker industri som leverer til bygge- og anleggsnæringen, nedgangen der.

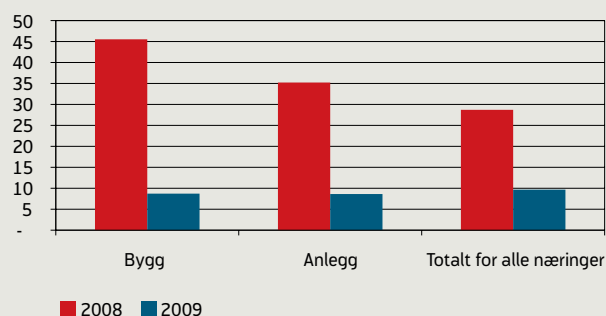
I vårens bedriftsundersøkelse er industribedriftene betraktelig mer pessimistiske enn de var i fjor. Totalt venter 19 prosent av bedriftene å måtte nedbemanne det neste året, mens 21 prosent forventer å øke sysselsettingen. Mest pessimistiske er bedriftene som driver produksjon av trevarer. Her venter hele 28 prosent av bedriftene å måtte nedbemanne og kun 13 prosent regner med å øke bemanningen det kommende året. Forventningene er nå lavere i alle undergruppene i industrien enn de var i fjor (se figur 3). Det er innen produksjon av elektronikk at vi finner de mest optimistiske bedriftene, mens endringen fra i fjor er minst innen produksjon av nærings- og nytelsesmidler. Resultatene fra årets bedriftsundersøkelse tyder på at vi på ny vil stå overfor en periode med fallende sysselsetting innen industrien.

Lave forventninger innen bygge- og anleggsnæringen

Høsten 2007 begynte boligprisene å falle etter å ha steget siden 1992, og ved utgangen av april i år var boligprisene om lag fem prosent lavere enn de var i august 2007. Samtidig har igangsettingen av nye bygg falt kraftig i samme periode. I årets to første måneder ble det igangsatt 17 prosent færre nye boliger enn samme periode i fjor, og hele 36 prosent mindre enn i 2007. Dette har gitt en sterk vekst i ledigheten for personer som har arbeidet i bygge- og anleggsnæringen, hvor ledigheten ved utgangen av april var mer enn tre ganger så høy som ett år tidligere. Da den internasjonale finanskrisen satte inn i fjor høst, forsterket dette nedgangen i boligmarkedet, og omsetningen av boliger gikk kraftig ned i fjerde kvartal. Hittil i år har det vært en viss forbedring i boligmarkedet, prisene har steget og salget av nye boliger har tatt seg kraftig opp fra det svært lave nivået i fjerde kvartal i fjor.

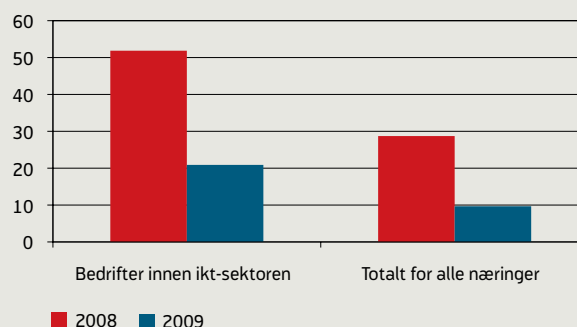
Resultatene fra vårens bedriftsundersøkelse viser at bedriftene innen byggenæringen er langt mer pessimistiske enn de har vært de siste årene. Mens over halvparten av bedriftene ventet å øke sysselsettingen for ett år siden, er det nå 24 prosent som svarer dette. Samtidig oppgir 15 prosent av bedriftene at de regner med å måtte nedbemanne det kommende året. Bedriftene innen anleggsnæringen skiller seg i år ikke nevneverdig fra byggebedriftene når det gjelder sysselsettingsforventninger, og forventningene er dermed noe lavere for bygge- og anleggsnæringen enn for alle næringene samlet i årets undersøkelse.

Figur 4:
NAV's sysselsettingsbarometer. Resultater innen bygg og anlegg.

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Figur 5:
NAV's sysselsettingsbarometer. Resultater innenfor IKT.

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

Lavere forventninger innen offentlig sektor

Innenfor offentlig sektor har sysselsettingsforventningene tradisjonelt vært lave. I perioden fra 2005 til 2007 økte imidlertid optimismen også i denne sektoren. I fjor gikk forventningene igjen noe ned, og i år ser denne trenden ut til å forsterke seg. Unntaket er offentlig forvaltning hvor nettoøkningen er på 13 prosent, som er på linje med de siste to årene. Innen undervisning, helse- og sosiale tjenester, samt andre personlige og sosiale tjenester¹ er forventningene lavere enn de var i fjor, og langt lavere enn for to år siden. Dette kan henge sammen med at nedgangskonjunkturen med økt arbeidsledighet og mange konkurser, gjør at kommunene får lavere skatteinntekter samtidig som kommunenes utgifter øker.

Fortsatt optimisme innen eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting

Eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting er blant næringene som har hatt sterkest sysselsettingsvekst de siste årene, og bedriftene i denne næringen har også vært svært optimistiske i våre bedriftsundersøkelser. I vårens undersøkelse er det betydelig færre bedrifter som venter økt sysselsetting enn det som har vært tilfelle de siste årene, men om lag en tredjedel av bedriftene svarer fortsatt at de regner med å øke sysselsettingen. Samtidig er det kun en av ti som venter å måtte nedbemanne, noe som gjør dette til den mest optimistiske næringen i vårens bedriftsundersøkelse.

¹ Dette er ikke en ren offentlig næring, men består av virksomheter innen både offentlig, frivillig og privat sektor.

IKT-sektoren

IKT-bedriftene tilhører undergrupper av næringene produksjon av elektronikk, varehandel, kommunikasjon og eiendomsdrift/forretningsmessig tjenesteyting. IKT-sektoren er derfor ikke representert i figur 2. Definisjonen av IKT-sektoren er i tråd med Statistisk sentralbyrås IKT-statistikk.

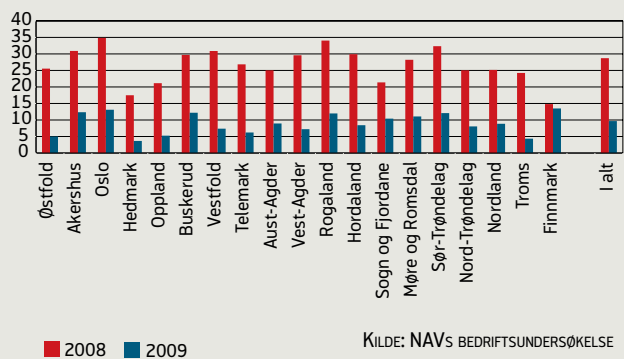
Langt lavere forventninger innen IKT-sektoren

Bedriftene innen IKT-sektoren er svært konjunkturfølsomme. I de siste årenes oppgangskonjunktur har disse bedriftene vært blant de aller mest optimistiske, og over halvparten av bedriftene har forventet å øke sysselsettingen. I vårens undersøkelse ser vi at nedgangskonjunkturen har påvirket også disse bedriftene. Forventningene har ikke vært så lave for IKT-sektoren siden 2003, men disse bedriftene er fortsatt blant de mest optimistiske i vårens bedriftsundersøkelse. Om lag en av tre bedrifter regner med å øke sysselsettingen det kommende året, mens 13 prosent forventer å måtte nedbemanne.

Størst optimisme i Finnmark og Oslo

I fjorårets undersøkelse var bedriftene i Finnmark de minst optimistiske med tanke på sysselsettingsutviklingen. I årets undersøkelse er dette det eneste fylket hvor vi ikke har fått et kraftig fall i forventningene blant bedriftene, og bedriftene i Finnmark er nå de mest optimistiske i landet. Finnmark er også det fylket hvor arbeidsledigheten har økt minst det siste året, samtidig som sysselsettingen har vært stabil.

Figur 6:
NAV's sysselsettingsbarometer. Fylkesfordelte resultater i prosent.

Det er i fylker med mye industri at sysselsettingsforventningene har falt mest det siste året, slik som Vestfold, Rogaland og Vest-Agder. Også i storbyfylkene Oslo, Hordaland og Sør-Trøndelag har bedriftenes forventninger til sysselsettingsutviklingen gått sterkt ned det siste året. Selv om Oslo-bedriftene har hatt et sterkt fall i forventningene, er disse likevel de mest optimistiske i landet sammen med bedriftene i Finnmark. De mest pessimistiske bedriftene finner vi i Hedmark og Troms, hvor det nå er nesten like mange som venter redusert sysselsetting som det er som venter økt sysselsetting.

MANGEL PÅ ARBEIDSKRAFT

I bedriftsundersøkelsen ber vi bedriftene oppgi om de har rekrutteringsproblem. I år svarte 25 prosent av bedriftene at de har slike problem, mot 38 prosent i fjor. Andelen bedrifter som har rekrutteringsproblem har dermed falt betydelig det siste året, og er nå omtrent på samme nivå som i 2006. Til sammenligning falt andelen bedrifter som hadde rekrutteringsproblem fra 31 til 22 prosent mellom 2002 og 2003.

Bedriftene med rekrutteringsproblem bes om å oppgi om de har færre ansatte enn de ellers ville hatt, og i så fall hvor mange dette gjelder. Dette defineres som alvorlige rekrutteringsproblem. På landsbasis svarte 10 prosent av bedriftene at de har slike alvorlige rekrutteringsproblem. Dette er mer enn en halvering fra i fjor, da 21 prosent av bedriftene hadde alvorlige rekrutteringsproblem.

På bakgrunn av bedriftenes besvarelser, har Arbeids- og velferdsdirektoratet estimert mangelen på arbeidskraft våren 2009 til 45 000 personer. I tilsvarende periode i 2008 summerte mangelen seg til 98 800 personer, noe som betyr

Tabell 2:
Andelen bedrifter som har rekrutteringsproblem. Herav andelen med alvorlige rekrutteringsproblem. I prosent.

	Ja	Herav alvorlig
1999	33	15
2000	36	16
2001	33	15
2002	31	13
2003	22	8
2004	20	8
2005	19	8
2006	24	12
2007	35	17
2008	38	21
2009	25	10

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE.

at mangelen på arbeidskraft er mer enn halvert på ett år. Den estimerte mangelen på arbeidskraft er likevel høyere enn den var i 2004 og 2005. Dette betyr at den forventede aktivitetsnedgangen i norsk økonomi i tiden framover ikke vil slå ut i tilsvarende sysselsettingsnedgang, fordi mange bedrifter fortsatt har mangel på arbeidskraft.

Mangel på arbeidskraft - Definisjon

For å kartlegge omfanget av bedriftenes rekrutteringsproblem er det nyttig å måle mangel på arbeidskraft i antall personer. Mangel på arbeidskraft blir i NAVs bedriftsundersøkelse definert av en sekvens bestående av i alt tre spørsmål. Bedriften blir bedt om 1) å besvare om den har rekrutteringsproblem. Dersom svaret er positivt bes bedriften om 2) å oppgi om rekrutteringsproblemen er av en slik karakter at antall ansatte er lavere enn det ellers ville vært. Bedriften bes deretter om 3) å oppgi hvor mange personer dette omfatter, og innenfor hvilke yrker. Mangel på arbeidskraft hos den enkelte bedriften blir definert som antall personer bedriften velger å oppgi i det siste spørsmålet.

I undersøkelsen blir bedriftene også bedt om å oppgi sysselsettingsbehovet i fremtiden. Dette gir oss et anslag på fremtidig etterspørsel etter arbeidskraft, i motsetning til spørsmålet som avdekker mangel på arbeidskraft som kartlegger et øyeblikksbilde. Disse to forholdene på arbeidsmarkedet knytter seg derfor til to forskjellige tidsfaser, noe som kan bidra til at bedriftenes optimisme og rekrutteringsproblem kan komme i utakt.

REKRUTTERINGSPROBLEM FORDELT PÅ NÆRINGER

Siden fjorårets bedriftsundersøkelse har rekrutteringsproblemene minket i samtlige næringer. Størst prosentvis nedgang i mangelen på arbeidskraft har det vært innen produksjon av andre industrivarer², i trevarenæringen og i kommunikasjonsnæringen. I disse næringene har mangelen gått ned med rundt 80 prosent. Det har også vært sterk nedgang innen tekstil- og lærvarer, bergverksdrift og utvinning av olje og gass, bygg og anlegg, treforedling og grafisk produksjon, samt transport. Målt i antall personer har nedgangen vært størst innen bygg og anlegg (-11 900) og eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting (-11 500). Det er likevel bedrifter innen sistnevnte næring som har oppgitt størst mangel på arbeidskraft samlet sett.

Ettersom NAVs bedriftsundersøkelse er en utvalgsun-

dersøkelse, vil det være usikkerhet knyttet til estimatene på mangel. Usikkerheten kan variere fra næring til næring, og fylke til fylke. I det metodiske vedlegget presenteres størrelsen på usikkerheten.

Andelen bedrifter med rekrutteringsproblem

Figur 7 viser at rekrutteringsproblemene har blitt mindre i alle fylker. Andelen bedrifter med rekrutteringsproblem er høyest i Finnmark, med 42 prosent, og Sogn og Fjordane med 34 prosent. Andelen bedrifter med rekrutteringsproblem er lavest i Oslo (19 %), Vest-Agder (20 %) og Sør-Trøndelag (20 %). Den lave mangelen i Oslo, og delvis i Sør-Trøndelag, må sees i sammenheng med at deler av offentlig sektor oppgir lav mangel på arbeidskraft i bedriftsundersøkelsen.

Tabell 3 viser at mangelen på arbeidskraft er høyest i Rogaland (7 700). Deretter følger Hordaland (4 900), Akershus (4 600) og Oslo (4 100). Når vi ser mangelen i forhold til sysselsettingsnivået, er det imidlertid i Finnmark og Rogaland at bedriftene har de største rekrutte-

2 Omfatter gummi- og plastprodukter og andre ikke-metallholdige mineralprodukter.

Tabell 3.
Estimert mangel på arbeidskraft fordelt på fylker.

	Mangel på arbeidskraft i antall personer		NAVs stramhetsindikator		Prosentvis andel bedrifter med alvorlige rekrutteringsproblem	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Østfold	3 100	1 600	2,8	1,4	17	9
Akershus	13 500	4 600	6,0	2,0	26	9
Oslo	13 000	4 100	3,2	1,0	17	9
Hedmark	3 000	1 000	3,9	1,3	15	7
Oppland	2 600	1 100	3,5	1,4	17	7
Buskerud	4 900	1 800	4,4	1,5	23	11
Vestfold	3 500	2 300	3,7	2,3	18	11
Telemark	2 800	1 600	3,9	2,2	17	15
Aust-Agder	1 500	600	3,5	1,2	19	9
Vest-Agder	3 600	1 800	4,7	2,2	22	10
Rogaland	14 100	7 700	6,3	3,5	31	18
Hordaland	10 000	4 900	4,5	2,1	23	12
Sogn og Fjordane	2 300	1 500	4,7	2,9	22	16
Møre og Romsdal	5 900	2 500	5,2	2,2	24	15
Sør-Trøndelag	4 000	1 800	2,9	1,2	18	9
Nord-Trøndelag	1 500	800	2,7	1,5	14	9
Nordland	4 800	2 200	4,8	2,1	21	11
Troms	2 400	1 900	3,4	2,5	17	13
Finnmark	2 300	1 200	7,3	3,8	24	20
I alt	98 800	45 000	4,0	1,8	21	10

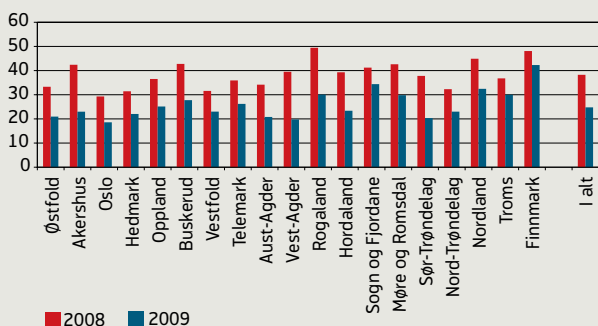
KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE.

Stramhetsindikatoren

Stramhetsindikatoren er forholdstallet mellom antall personer som virksomhetene mangler og antall personer som er sysselsatt. Et høyt forholdstall indikerer et stramt arbeidsmarked, noe som isolert sett indikerer et problem med å rekruttere arbeidskraft til virksomhetene.

Det presenteres to stramhetsindikatorer. Én for tabeller som beskriver yrker (STYRK) og én for tabeller som beskriver næringsgrupper (NACE). I begge stramhetsindikatorer er antall personer virksomhetene mangler (telleren) basert på resultater fra NAVs bedriftsundersøkelse 2009. Sysselsettingstallene (nevneren) for yrkesgrupperinger er hentet fra Statistisk sentralbyrås registerbaserte sysselsettingsstatistikk. Siste tilgjengelige sysselsettingstall er fra 2008. For næringsgrupperinger er kilden for sysselsettingstallene Enhetsregisteret. Når det gjelder sysselsetting på regionsnivå er totaltallene hentet fra Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser.

Figur 7.
Andel bedrifter med rekrutteringsproblem fordelt på fylke. I prosent.

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE

ringsproblemene. Mangelen er lavest i Aust-Agder (600) og Nord-Trøndelag (800). Målt i antall personer, har mangelen gått mest ned i Oslo og Akershus. I hvert av disse fylkene mangler det i år 8 900 færre personer enn i fjor, noe som tilsvarer en nedgang på henholdsvis 68 og 66 prosent. Nedgangen har også vært svært sterk i Hedmark, der mangelen har sunket med 67 prosent. Mangelen har sunket minst i Troms.

Andelen bedrifter som har alvorlige rekrutteringsproblem er halvert fra i fjor til i år, men er fortsatt høyere enn den var i årene 2003-2005. Nedgangen har vært spesielt sterk i Akershus, og andelen bedrifter med alvorlige rekrutteringsproblem er nå høyest i Finnmark (20 %) og Rogaland (18 %).

Utvalgte næringer

Jordbruk, skogbruk og fiske

Innenfor jordbruk, skogbruk og fiske, mangler bedriftene til sammen 1 200 personer. Dette utgjør en nedgang på 1 700 personer siden i fjor. Stramhetsindikatoren er likevel forholdsvis høy i denne næringen. Rekrutteringsproblemene er størst i Nordland og Rogaland, selv om mangelen har sunket kraftig i Rogaland det siste året (fra 700 til 150 personer).

Industrien

I industribedriftene mangler det i år til sammen 3 500 personer, mot 10 000 i fjorårets undersøkelse. Dette tilsvarer en nedgang på 65 prosent, og det har vært en betydelig nedgang i rekrutteringsproblemene i alle industrinæringene. Målt i antall personer har mangelen gått mest ned innen produksjon av maskiner og produksjon av metallvarer. Likevel er det i disse næringene at arbeidsmarkedet er strammest og mangelen er størst, med henholdsvis 1 800 og 700 personer. Det har også vært en sterk nedgang i mangelen på arbeidskraft i mindre næringer som tekstil- og lærvarer, produksjon av andre industrivarer og trevarer. Mangelen på arbeidskraft er størst i Rogaland (900), Møre og Romsdal (500) og Hordaland (450).

Fem prosent av arbeidsstyrken innen industriarbeid var arbeidsledige ved utgangen av april. Dette er mer enn en dobling siden samme periode i fjor. Det er en tydelig sammenheng mellom den økte arbeidsledigheten og bedriftenes nedgang i mangel på arbeidskraft. Noe av nedgangen i industrien kan knyttes til at det nå er mindre aktivitet i bygge- og anleggsnæringen.

Bygg og anlegg

Bedriftene i bygge- og anleggsnæringen har hatt en kraftig nedgang i rekrutteringsproblemene siden fjorårets undersøkelse. Mens det i fjor manglet 17 500 personer, mangler det i år bare 5 700 personer. Målt i antall personer har nedgangen vært størst i Akershus, Oslo og Rogaland, mens den prosentvise nedgangen også har vært svært sterk i Hedmark, Vest-Agder, Buskerud og Oppland. Arbeidsmarkedet er fortsatt strammere i bygge- og anleggsnæringen enn i de fleste andre næringer, selv om stramhetsindikatoren nå ligger på et mye lavere nivå enn for ett år siden. Mangelen på arbeidskraft er størst i Rogaland (850), Hordaland (700) og Akershus (650).

Ved utgangen av april var seks prosent av arbeidsstyrken innen bygge- og anleggsnæringen arbeidsledige, noe som gjør dette til den næringen som har høyest arbeidsledighet. I april var 18 prosent av de registrerte ledige innen bygg og anlegg polske statsborgere.

Varehandel

Innen varehandel summerer mangelen på arbeidskraft seg til 4 500 personer, en nedgang på 6 800 personer siden i

fjor. Målt i antall personer har nedgangen vært størst i Akershus, mens den prosentvise nedgangen har vært sterkest i Buskerud og Oslo. Troms er det fylket som har hatt minst nedgang. Mangelen på arbeidskraft er størst i Rogaland (650) og Akershus (600).

Den sterke nedgangen i mangel på arbeidskraft innen handelsnæringen har sammenheng med økt arbeidsledighet. Høstens finanskriser og den økte ledigheten gjør at mange blir usikre på egen jobb, noe som gjør at mange velger å spare mer og senke forbruket. Den lave renten har til en viss grad dempet denne effekten.

Hotell og restaurant

Bedriftene i hotell- og restaurantnæringen mangler til sammen 1 900 personer, mot 3 900 for ett år siden. Oslo er det fylket hvor mangelen på arbeidskraft har gått mest ned det siste året, og mangelen er nå størst i Rogaland (250), Akershus (250) og Hordaland (250). Til tross for sterk nedgang, er det fortsatt ganske stor mangel på kokker, mens det har vært en større nedgang i mangelen på hovmestere, servitører og barkeepere.

Transport

Transportnæringen mangler nå 2 400 personer, noe som tilsvarer en nedgang på 4 400 siden i fjor. Mye av nedgangen i transportnæringen har sammenheng med at aktiviteten i bygge- og anleggsnæringen og industrien har blitt mindre. Mangelen på arbeidskraft er nå størst i Oslo, der det mangler 800 personer. Den prosentvise nedgangen i mangel på arbeidskraft har vært sterkest i Oppland, og det er særlig sterk nedgang i mangelen på lastebil- og vogn-togførere.

Kommunikasjon

Nedgangen i mangel på arbeidskraft har vært stor blant kommunikasjonsbedriftene. Bedriftene mangler nå bare 300 personer, mot 1 300 for ett år siden. Målt i antall personer, har nedgangen vært størst i Akershus og Oslo. Noe av nedgangen i mangel på arbeidskraft kan skyldes at mange postkontor skal legges ned i løpet av 2009 og 2010.

Eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting

Eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting er den næringen som mangler flest personer, og det er også den næringen som har det strammeste arbeidsmarkedet. Rekrutteringsproblemer er likevel mye mindre enn i fjor, og mangelen på arbeidskraft har gått ned fra 25 700 til 14 200 personer. Nedgangen har vært sterkest i Oslo og Akershus, de to fylkene som hadde størst mangel på arbeidskraft for ett år siden. Mangelen er nå størst i Rogaland, der det mangler 2 900 personer.

Eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting er en sammensatt næringsgruppe som omfatter blant annet for-

skjellige typer konsulentvirksomheter og rengjøringsbedrifter. Når det er nedgang i industri og bygg og anlegg, slik som nå, vil det også ramme denne næringen. Bedrifter som driver med utleie av arbeidskraft vil da møte lavere etterspørsel, og dermed selv ha mindre behov for å rekruttere arbeidskraft. Det samme gjelder konsulentfirmaer som har bedrifter til kunder som nå skjærer ned på konsulent-tjenester.

Offentlig forvaltning

I offentlig forvaltning, undervisning og helse- og sosiale tjenester har ikke nedgangen i mangelen på arbeidskraft vært så sterk som i de øvrige næringene. Bedriftene i offentlig forvaltning mangler nå 1 600 personer, en nedgang på 1000 personer siden i fjor. Mangelen på arbeidskraft er størst i Rogaland (250), Hordaland (200) og Troms (150), mens mangelen har gått mest ned i Oslo og Akershus. Troms er det eneste fylket som har hatt en økning det siste året, og mangelen på arbeidskraft i offentlig forvaltning i Troms har økt med 77 prosent siden i fjor.

Undervisning

Mangelen på arbeidskraft i undervisningssektoren summerer seg i år til 800 personer. Dette er en nedgang på 300 siden i fjor, og undervisningssektoren er dermed den næringen hvor mangelen har gått minst ned. Undervisningssektoren har, sammen med treforedling og grafisk produksjon, samt petroleum og kjemisk produksjon, minst rekrutteringsproblem når vi ser mangelen på arbeidskraft i forhold til sysselsettingsnivået. Mangelen på arbeidskraft innen undervisning er størst i Rogaland (100), Hordaland (100) og Akershus (100).

I likhet med tidligere års bedriftsundersøkelser, skiller skolene seg også i år ut ved å ha små rekrutteringsproblemer. Resultatene fra bedriftsundersøkelsene viser at skolene stort sett lykkes i å rekruttere nok personell til å fylle sysselsettingsbehovet. Undersøkelsen gjennomføres imidlertid i en periode (fra begynnelsen av februar til slutten av mars) der få skoler har behov for å rekruttere. Dette kan bidra til for lave anslag for mangelen på arbeidskraft innen undervisningssektoren. Også høstundersøkelsen gjennomføres i en periode (rundt oktober) der få skoler har behov for å rekruttere arbeidskraft.

Årets undersøkelse viser også at det ikke er mangel på førskolelærere. Når vi vet at det satses for å oppnå full barnehagedekning, og derfor er en stor etterspørsel etter førskolelærere, kan dette resultatet synes overraskende. Resultatet kan komme av at vi i bedriftsundersøkelsen ikke problematiserer i hvilken grad barnehagene og skolene ansetter ufaglært arbeidskraft. Barnehagene vil ofte ansette barnehageassistenter dersom de ikke får førskolelærere, og vil dermed gjerne svare nei på om de har så alvorlige rekrutteringsproblemer at de har færre ansatte enn

de ellers ville hatt. Dette gjør at resultatene for undervisningsnæringen ikke er helt sammenlignbare med resultatene for de andre næringene.

Helse- og sosiale tjenester

Bedriftene som befinner seg innenfor helse- og sosiale tjenester mangler 6 800 personer, en nedgang på 3 600 siden

i fjor. Dette er likevel en mindre nedgang enn for næringene i privat sektor. Mangelen på arbeidskraft er størst i Akershus (1 100), Rogaland (950) og Hordaland (850), og det er særlig sykepleiere det er mangel på. Dersom vi ser på mangel på arbeidskraft i forhold til antall sysselsatte, er det imidlertid psykologer som er vanskeligst å rekruttere.

Tabell 4:

Estimert mangel på arbeidskraft fordelt på næringer.

	Mangel på arbeidskraft i antall personer		NAV's stramhetsindikator		Prosentvis andel bedrifter med alvorlige rekrutteringsproblemer	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Jordbruk, skogbruk og fiske	2 900	1 200	8,8	3,7	17	10
Bergverksdrift og utvinning av olje og gass	1 100	300	2,9	1,2	32	15
Industrien totalt	10 000	3 500	3,8	1,3	26	11
Nærings- og nytelsesmidler	800	300	1,6	0,6	15	8
Tekstil- og lærvarer	200	0	3,2	1,0	16	8
Trevarer	500	100	3,0	0,7	22	9
Treforedling og grafisk	300	100	1,0	0,4	11	5
Petroleum og kjemisk produksjon	200	100	0,9	0,4	15	7
Produksjon av andre industrivarer	700	100	3,0	0,6	23	6
Produksjon av metallvarer	1 900	700	5,5	2,0	39	17
Produksjon av maskiner	4 800	1 800	7,2	2,5	48	20
Produksjon av elektronikk	700	300	3,4	1,2	28	16
Kraft- og vannforsyning	300	100	2,3	0,9	22	10
Bygg og anlegg	17 500	5 700	11,0	3,2	41	15
Varehandel	11 300	4 500	3,2	1,2	16	7
Hotell og restaurant	3 900	1 900	4,6	2,2	20	11
Transport	6 800	2 400	5,8	2,0	27	11
Kommunikasjon	1 300	300	3,1	0,7	16	15
Finans/tjenesteyting	1 000	500	2,1	0,9	14	12
Eiendomsdrift/forretningsmessig tjenesteyting	25 700	14 200	9,9	4,8	27	18
Offentlig forvaltning	2 600	1 600	1,8	1,0	15	7
Undervisning	1 100	800	0,6	0,4	12	12
Helse- og sosiale tjenester	10 400	6 800	2,2	1,4	14	8
Andre sosiale og personlige tjenester	2 900	1 400	3,5	1,6	13	9
I alt	98 800	45 000	4,0	1,8	21	10

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE.

Tabell 5:
Estimert mangel på arbeidskraft fordelt på næringer og regioner.

	Østfold, Vestfold og Telemark	Oslo og Akershus	Hedmark, Oppland og Buskerud	Agderfylkene og Rogaland	Hordaland, Sogn og Fj, Møre og Romsdal	Trøndelag	Nord-Norge	Hele landet
Jordbruk, skogbruk og fiske	150	50	300	200	250	100	250	1 250
Bergverksdrift og utvinning av olje og gass	-	-	-	250	50	-	-	350
Industrien	300	250	250	1 000	1 100	300	300	3 500
Nærings- og nytelsesmidler	50	50	50	50	50	-	50	300
Tekstil- og lærvarer	-	-	-	-	-	-	-	50
Trevarer	-	-	-	50	-	-	-	100
Treforedling og grafisk	-	50	-	-	-	-	-	100
Petroleum og kjemisk produksjon	-	-	-	-	-	-	-	100
Prod. av andre industri-varer	50	-	-	-	-	-	-	150
Prod. av metallvarer	50	50	50	200	250	100	50	700
Produksjon av maskiner	100	50	50	600	700	100	100	1 750
Produksjon av elektronikk	50	50	-	50	50	-	-	250
Kraft- og vannforsyning	-	-	-	-	50	-	50	150
Bygg og anlegg	650	950	500	1 100	1 350	400	700	5 650
Varehandel	600	950	450	900	850	250	500	4 450
Hotell og restaurant	250	450	200	350	400	100	250	1 950
Transport	250	1 000	100	250	250	150	350	2 350
Kommunikasjon	50	100	-	50	50	-	50	300
Finans/tjenesteyting	50	100	50	100	100	-	50	450
Eiendomsdrift/forretningsmessig tjenesteyting	1 950	2 800	1 050	3 950	2 350	800	1 350	14 200
Offentlig forvaltning	200	150	150	350	300	100	300	1 550
Undervisning	100	100	100	150	150	50	100	750
Helse- og sosiale tjenester	800	1 450	650	1 250	1 450	300	950	6 800
Andre sosiale og og personlige tjenester	150	300	150	250	250	50	200	1 350
I alt	5 500	8 700	3 900	10 000	8 900	2 700	5 300	45 000

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE.

Tabell 6:
Stramhetsindikatoren. Resultatene fordelt på næringer og regioner.

	Østfold, Vestfold og Telemark	Oslo og Akershus	Hedmark, Oppland og Buskerud	Agderfylkene og Rogaland	Hordaland, Sogn og Fj, Møre og Romsdal	Trøndelag	Nord-Norge	Hele landet
Jordbruk, skogbruk og fiske	3,8	2,2	4,7	2,5	4,1	1,8	6,7	3,7
Bergverksdrift og utvinning av olje og gass	2,4	0,5	0,7	1,3	0,9	1,1	1,3	1,2
Industrien	0,7	0,6	0,6	2,0	1,8	1,4	1,6	1,3
Nærings- og nytelsesmidler	0,4	0,5	0,5	0,9	0,7	0,2	1,0	0,6
Tekstil- og lærvarer	0,7	1,6	1,1	0,5	0,8	0,7	2,1	1,0
Trevarer	1,0	1,2	0,4	0,8	0,4	0,7	1,2	0,7
Treforedling og grafisk	0,3	0,3	0,4	0,6	0,5	0,2	0,4	0,4
Petroleum og kjemisk produksjon	0,2	0,2	0,9	0,4	0,5	0,9	0,7	0,4
Prod. av andre industrivarer	1,0	0,8	0,2	0,4	0,4	0,7	1,2	0,6
Prod. av metallvarer	1,0	1,7	1,1	2,6	2,4	4,0	1,3	2,0
Produksjon av maskiner	1,5	1,1	0,7	3,0	3,1	3,1	5,2	2,5
Produksjon av elektronikk	0,8	0,8	0,7	2,2	1,8	1,3	1,6	1,2
Kraft- og vannforsyning	0,3	0,4	0,5	1,2	1,2	0,9	1,4	0,9
Bygg og anlegg	2,6	2,4	2,2	4,1	4,7	2,7	4,3	3,2
Varehandel	1,3	0,9	1,0	1,8	1,5	0,9	1,8	1,2
Hotell og restaurant	2,7	1,7	1,9	2,7	2,8	1,4	3,3	2,2
Transport	2,4	2,7	1,1	1,4	1,0	2,2	2,5	2,0
Kommunikasjon	1,6	0,5	0,4	0,9	0,8	0,4	1,5	0,7
Finans/tjenesteyting	1,7	0,5	1,1	1,8	1,2	0,6	2,0	0,9
Eiendomsdrift/forretningsmessig tjenesteyting	6,7	2,3	4,0	10,7	5,9	3,2	8,2	4,8
Offentlig forvaltning	1,2	0,3	0,9	2,0	1,6	0,7	1,6	1,0
Undervisning	0,4	0,3	0,4	0,5	0,5	0,3	0,5	0,4
Helse- og sosiale tjenester	1,2	1,4	1,0	1,9	1,7	0,7	1,8	1,4
Andre sosiale og personlige tjenester	1,8	1,0	1,5	2,2	2,0	1,0	2,8	1,6
I alt	1,8	1,6	1,3	3,1	2,2	1,4	2,4	2,0

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE.

REKRUTTERINGSPROBLEM FORDELT PÅ YRKER

I bedriftsundersøkelsen har vi bedt bedriftene oppgi innenfor hvilke yrker de har så store rekrutteringsproblemer at de har færre ansatte enn de ellers ville hatt. De er også bedt om å oppgi hvor mange ansatte dette dreier seg om. Ved hjelp av svarene på dette spørsmålet beregnes mangelen innenfor de enkelte yrkene.

Tabell 7 viser mangel på arbeidskraft innenfor de yrkesgruppene der mangelen på arbeidskraft er størst. Det foreligger ikke beregninger for alle yrkesgrupper. Dette fordi mangelen på arbeidskraft ikke kan estimeres innenfor yrker der det kun er et fåtall bedrifter i utvalget som har oppgitt mangel på arbeidskraft. I de fleste slike tilfeller må vi forvente at et fåtall observasjoner i utvalget reflekterer markedsforholdene, det vil si at det er lav mangel innenfor yrket. I andre tilfeller vil likevel et fåtall observasjoner kunne summere seg til et betydelig antall personer. Det kan derfor være mangel på arbeidskraft innenfor en yrkesgruppe selv om yrket ikke er oppført i tabell 7.

Tabell 8 viser den relative mangelen på arbeidskraft fordelt på yrkesgrupper. Det absolutte tallet over mangel på arbeidskraft vil ha sammenheng med hvor stor yrkesgruppen er, mens det relative tallet vil ta hensyn til ulik størrelse på yrkesgruppene. Den relative mangelen er presentert i form av en stramhetsindikator (se egen ramme tidligere i artikkelen). Eksempelvis kan en mangel på 1 500 platearbeidere være like virksomhetskritisk som en mangel på 2 550 sveisere, ettersom arbeidsstyrken for den siste gruppen er langt større. Vi ser derfor også på forholdstallet mellom mangelen på arbeidskraft og antall sysselsatte i yrkene og benevner dette som stramhetsindikatoren.

I spørsmålet som avdekker mangel, bes bedriftene ta stilling til om rekrutteringsproblemer er av en slik art at de har færre ansatte enn de ellers ville hatt. Innenfor enkelte yrker kan det benyttes ufaglært arbeidskraft uten at dette i bedriftsundersøkelsen blir registrert som et alvorlig rekrutteringsproblem. På den annen side vil enkelte arbeidsgivere ønske seg ansatte med kompetanse utover det som er normalt innenfor en yrkesgruppe.

Den enkelte virksomhet rapporterer kun om mangel på arbeidskraft, ikke overskudd av arbeidskraft. Dette betyr at dersom en bedrift mangler 10 snekkere og en annen bedrift har et overskudd på 10 snekkere, så vil summen av dette bli et udekket behov på arbeidskraft på 10 snekkere. Den estimerte mangelen på 45 000 personer representerer derfor et bruttotall på udekket behov for arbeidskraft. I en viss utstrekning blir dette dekket opp av den løpende tilgangen av arbeidskraft over tid.

Det trengs færre bygge- og anleggsarbeidere

Mangelen på ulike yrkesgrupper innen bygge- og anleggs-

bransjen har det siste året falt kraftig. I fjor var det for eksempel stor etterspørsel etter tømrere, med en samlet mangel på 4 700 personer, mens mangelen i år har sunket til 850 personer. Det har også blitt betydelig mindre mangel på blant annet elektrikere og elektronikere, rørleggere, snekkere, samt bygningsingeniører og -teknikere.

Nedgang i mangel på industriarbeidere

Mangelen innenfor en del industriyrker er nå lavere enn i fjor. Dette gjelder blant annet platearbeidere, sveisere, industrimekanikere, kopper- og blikkenslagere. Mangelen på industrimekanikere har gått mest ned, og er redusert fra 1 650 til 450 personer siden i fjor. Markedet er imidlertid fortsatt ganske stramt for yrkesgrupper som sveisere, platearbeidere og kopper- og blikkenslagere, dersom vi ser på mangelen i forhold til antall sysselsatte.

Mangelen sterkt ned for transportarbeidere

Bedriftene har nå betydelig mindre rekrutteringsproblemer når det gjelder transportarbeidere enn i fjorårets undersøkelse. Størst nedgang i mangelen har det vært for lastebil- og vogntogførere, fra 3 450 til 800 personer. Det har imidlertid også vært sterk nedgang i mangelen på buss- og sporvognførere og bil-, drosje- og varebilførere. Mangelen på buss- og sporvognførere har gått ned fra 1 050 til 300 personer, mens mangelen på bil-, drosje- og varebilførere har gått ned fra 5 000 til 2 250 personer.

Fortsatt stort behov for helsearbeidere

Mangelen på sykepleiere er fortsatt høy, selv om den det siste året har sunket fra 1 900 til 1 650 personer. Det er også relativt stor mangel på omsorgsarbeidere og hjelpepleiere, selv om mangelen er mer enn halvert, fra 2 500 til 1 050, siden i fjor. Mangelen på leger, psykologer, spesialsykepleiere og jordmødre har også gått litt ned siden i fjor, mens det har vært en økning i mangelen på annet pleie- og omsorgspersonale, slik som aktivitører, ambulansesjåfører, portører og pleieassistenter.

Det mangler færre ingeniører og IKT-fagpersoner

Innen ulike ingeniør- og IKT-yrker mangler bedriftene nå til sammen 4 050 personer. Dette tilsvarer en nedgang på 7 700 personer siden i fjor. Mangelen på systemutviklere og programmerere er redusert fra 2 000 til 500, og det har vært stor nedgang i mangelen på ingeniører og teknikere innen både byggfag, elektronikk og telekommunikasjon, og olje, bergverk og metallurgi. Til tross for sterk nedgang i mangelen, er arbeidsledigheten fortsatt svært lav innenfor ingeniør- og IKT-yrkene.

Tabell 7:

Estimert mangel på arbeidskraft for utvalgte yrker. Sortert etter antall personer som bedriftene mangler.

STYRK	STILLING	2008	2009	STYRK	STILLING	2008	2009
8321	Bil-, drosje- og varebilførere	5 000	2 250	9151	Bud og lignende	1 500	0
5223	Selgere (detalj)	1 250	1 850	7129	Anleggsgartnere	1 100	0
7134	Rørleggere og VVS-montører	3 150	1 800	3113	Elektronikk- og telekommunikasjonsingeniører og -teknikere	1 000	0
3231	Sykepleiere	1 900	1 650	7122	Betong- og grunnarbeidere (bygg)	950	0
5141	Frisører, kosmetologer og lignende	2 100	1 600	4114	Kontorarbeidere	850	0
3412	Forsikringskonsulenter	1 100	1 450	5224	Selgere (engros)	850	0
5122	Kokker	1 900	1 250	7231	Bilmekanikere	800	0
7212	Sveisere	2 550	1 200	7121	Murere m.fl.	750	0
8331	Anleggsmaskinførere	2 350	1 200	8211	Operatører innen metallvareproduksjon	750	0
7241	Elektrikere, elektronikere og lignende	4 000	1 150	8224	Operatører innen plastfag og plastproduksjon	750	0
5132	Omsorgsarbeidere og hjelpepleiere	2 500	1 050	7311	Instrumentmakere og -reparatører	600	0
5221	Butikkmedarbeidere og lignende	1 450	1 050	6101	Gårdbrukere m.fl.	600	0
3433	Revisorer (ikke statsautoriserte) og regnskapsførere	900	1 050	7142	Overflatebehandlere og lakkerere	550	0
7421	Snekkere	3 000	1 000	2141	Sivilarkitekter, by- og trafikkplanleggere	500	0
3119	Andre ingeniører og teknikere	1 550	1 000	3120	Dataingeniører og -teknikere	500	0
7125	Tømrere	4 700	850	8141	Operatører innen produksjon og videreforedling av trelastprodukter	450	0
8323	Lastebil- og vogntogførere	3 450	800	3415	Tekniske og kommersielle salgsrepresentanter	400	0
5123	Hovmestere, servitører og barkeepere	1 450	600	7242	Service- og telemontører	400	0
3111	Bygningsingeniører og -teknikere	1 600	550	7244	Energimontører	400	0
7214	Platearbeidere	1 500	550	2145	Sivilingeniører (maskin- og marinteknikk)	350	0
2130	Systemutviklere og programmerere	2 000	500	3419	Markedsførings- og reklamekonsulenter	350	0
3349	Andre yrker innen undervisning og pedagogisk arbeid	800	500	3475	Idrettsutøvere og -trenere	350	0
7237	Industrimekanikere	1 650	450	4131	Lagermedarbeidere og materialforvaltere	350	0
9132	Rengjøringspersonale i bedrifter og lignende	550	450	5163	Vaktmestere og lignende	350	0
2142	Sivilingeniører (bygg og anlegg)	450	450	2114	Geologer og geofysikere	300	0
3116	Ingeniører og teknikere innen olje, bergverk og metallurgi	1 350	400	3320	Førskolelærere	300	0
7213	Kopper- og blikkenslagere	1 100	400	7124	Forskalingsnekkere	300	0
7141	Malere og byggtapetserere	800	400	7243	Automatikere, tavlemontører, viklere og transformatormontører	300	0
2541	Sosial- og siviløkonomer	550	400	7412	Bakere og konditorer	300	0
2147	Sivilingeniører (geofag, petroleumsteknologi, metallurgi o.l.)	350	400	8341	Dekksmannskap (skip)	300	0
3114	Maskiningeniører og -teknikere	1 000	350	9310	Hjelperearbeidere innen bygg, anlegg, vedlikehold og lignende	300	0
9133	Kjøkken- og anretningsassistenter	850	350	2144	Sivilingeniører (elektronikk og telekommunikasjon)	250	0
4121	Økonomimedarbeidere og revisjonsassistenter	1 550	300	3142	Dekkssoffiserer og losere	250	0
8322	Buss- og sporvognførere	1 050	300	4222	Resepsjonister og opplysningsmedarbeidere	250	0
7234	Motormekanikere	800	300	8212	Verktøymakere og lignende	250	0
2221	Leger	550	300	7235	Automatikkmechanikere	200	0
2545	Psykologer	450	300	8332	Kran- og heisførere og lignende	200	0
5139	Annet pleie- og omsorgspersonale	0	300	7350	Tekniske tegnere	150	0
3112	Elkraftingeniører og -teknikere	600	250	8159	Operatører innen annen kjemisk prosessindustri	150	0
3232	Vernepleiere	550	250	2310	Universitets- og høyskolelektorer/-lærere	100	0
3450	Polititjenestemenn	400	250	2320	Lektorer og adjunker i videregående skole	100	0
3310	Grunnskolelærere	250	250	3341	Yrkesfaglærere og faglærere i videregående skole	100	0
8213	Maskinarbeidere	850	200				
5131	Børne- og ungdomsarbeidere og lignende	400	200				
2149	Andre sivilingeniører og tilsvarende yrker	0	150				
2521	Advokater	0	150				
4142	Postbud og -sorterere	300	100				
2230	Spesialsykepleiere og jordmødre	250	100				
2512	Personal- og organisasjonskonsulenter	0	100				

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE.

Tabell 8:

Estimert mangel på arbeidskraft fordelt på yrker. I antall personer og stramhetsindikator. Sortert etter stramhetsindikator.

STYRK	STILLING	Mangel på arbeidskraft i antall personer, 2009	Stramhetsindikator
7234	Motormekanikere	300	25,9 %
5223	Selgere (detalj)	1 850	18,2 %
3412	Forsikringskonsulenter	1 450	15,3 %
7212	Sveisere	1 110	15,0 %
7214	Platearbeidere	550	12,4 %
7134	Rørleggere og VVS-montører	1 800	10,8 %
8321	Bil-, drosje- og varebilførere	2 250	10,8 %
7213	Kopper- og blikkenslagere	400	10,4 %
3119	Andre ingeniører og teknikere	1 000	10,2 %
5141	Frisører, kosmetologer o.l.	1 600	8,9 %
2142	Sivilingeniører (bygg og anlegg)	450	8,3 %
2147	Sivilingeniører (geofag, petroleumsteknologi, metallurgi o.l.)	400	7,3 %
8331	Anleggsmaskinførere	1 200	6,7 %
7421	Snekkere	1 000	6,5 %
2545	Psykologer	300	5,1 %
8213	Maskinarbeidere	200	4,9 %
7141	Malere og byggtapetserere	400	4,8 %
5122	Kokker	1 250	4,4 %
3116	Ingeniører og teknikere innen olje, bergverk og metallurgi	400	4,4 %
3112	Elkraftingeniører og -teknikere	250	3,8 %
2541	Sosial- og siviløkonomer	400	3,8 %
3349	Andre yrker innen undervisning og pedagogisk arbeid	500	3,7 %
7241	Elektrikere, elektronikere o.l	1 150	3,4 %
3111	Bygningsingeniører og -teknikere	550	3,4 %
3114	Maskiningeniører og -teknikere	350	3,3 %
3450	Polititjenestemenn	250	3,3 %
5123	Hovmestere, servitører og barkeepere	600	2,8 %
3231	Sykepleiere	1 650	2,8 %
7237	Industrimekanikere	450	2,7 %
8323	Lastebil- og vogntogførere	800	2,7 %
8322	Buss- og sporvognførere	300	2,7 %

STYRK	STILLING	Mangel på arbeidskraft i antall personer, 2009	Stramhetsindikator
3232	Vernepleiere	250	2,5 %
3433	Revisorer (ikke statsautoriserte) og regnskapsførere	1 050	2,5 %
9133	Kjøkken- og anretningsassistenter	350	2,2 %
2149	Andre sivilingeniører og tilsvarende yrker	150	1,9 %
7125	Tømrere	850	1,7 %
2221	Leger	300	1,6 %
2130	Systemutviklere og programmerere	500	1,6 %
2521	Advokater	150	1,6 %
4121	Økonomimedarbeidere og revisjonsassistenter	300	1,5 %
5132	Omsorgsarbeidere og hjelpepleiere	1 050	1,3 %
4142	Postbud og -sorterere	150	0,9 %
9132	Rengjøringspersonale i bedrifter o.l.	450	0,8 %
5221	Butikkmedarbeidere og lignende	1 050	0,6 %
5139	Annet pleie- og omsorgspersonale	300	0,5 %
2230	Spesialsykepleiere og jordmødre	100	0,5 %
2512	Personal- og organisasjonskonsulenter	100	0,4 %
3310	Grunnskolelærere	250	0,3 %
5131	Barne- og ungdomsarbeidere o.l.	200	0,2 %

KILDE: NAVS BEDRIFTSUNDERSØKELSE.

Metodisk vedlegg

I bedriftsundersøkelsen trekkes et utvalg av bedrifter fra Bedrifts- og foretaksregisteret (Enhetsregisteret). Utvalget trekkes tilfeldig, men alle bedrifter med mer enn 400 ansatte er med i utvalget. I tillegg er alle bedrifter med mer enn 100 ansatte i næringene offentlig forvaltning, undervisning, helse- og sosialtjenester og andre sosiale og personlige tjenester med i utvalget. Dette fordi dette ofte er bedrifter som skiller seg fra andre, som for eksempel sykehus, når det gjelder hvilke yrker de etterspør.

Størrelsen på utvalget er bestemt slik at det skal sikres representativitet på alle næringer (2-sifret NACE) innenfor hvert fylke. Dette innebærer stor variasjon i antall bedrifter mellom de ulike næringene. Det trekkes et utvalg som med 90 prosent sannsynlighet skal fastslå et punktestimat som ligger innenfor et konfidensintervall på 10 prosent for et ja/nei-spørsmål.

Det stilles i alt seks spørsmål i undersøkelsen. De uttrukne bedriftene blir bedt om å svare, enten postalt, ved bedriftsbesøk, eller telefonisk. Den vanligste innsamlingsmetoden er postale henvendelser. Spørsmålene i undersøkelsen gir anslag på bedriftenes sysselsettingsforventninger for det kommende året, og om bedriften har rekrutteringsproblem innenfor spesifikke yrker.

I de tilfellene der resultatene på landsbasis skal presenteres i form av andeler, og ikke absoluttverdier, vektet resultatene. Et eksempel på en slik problemstilling er kartlegging av andel bedrifter som forventer sysselsetningsvekst i det kommende år. Ettersom næringene varierer i størrelse er det nødvendig å tildele de store næringene mer vekt enn de små. Vektingen konstrueres ut fra forholdet mellom antall bedrifter i næringen og antall bedrifter totalt.

Dersom resultatene presenteres på fylkesnivå vektet ikke resultatene. Ettersom utvalget er overrepresentert av store bedrifter må resultatene innenfor hver næring og hvert fylke vektet også i forhold til andelen små og store bedrifter i populasjonen.

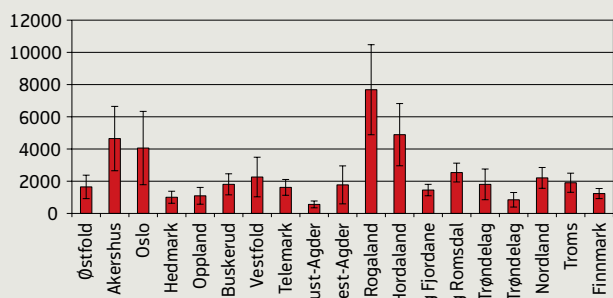
Mangel på arbeidskraft estimeres ved hjelp av en modell som tar hensyn til bedriftenes geografiske kjennetegn, næringsvise kjennetegn, antall ansatte og observert mangel. Resultatet brukes til å predikere mangelen på arbeidskraft i de bedriftene som ikke ble tatt inn i utvalget.

Det vil knytte seg usikkerhet til disse estimatene. Jo mer detaljert kjennetegn det søkes på, dess større er usikkerheten knyttet til estimatet. For eksempel er det større usikkerhet knyttet til estimatene for mangel i Finnmark enn det vil være for hele landet. Dette fordi det her er færre bedrifter, og estimatet blir dermed mer følsomt dersom en bedrift oppgir svært høy mangel i forhold til de andre.

NAV har beregnet konfidensintervall for estimert mangel på arbeidskraft. Den faktiske mangel vil med 95 prosent sannsynlighet ligge innenfor de respektive konfidensintervallene som er presentert i figurene under. Nederste mulige grense for et konfidensintervall kan ikke være lavere enn observert mangel i utvalget.

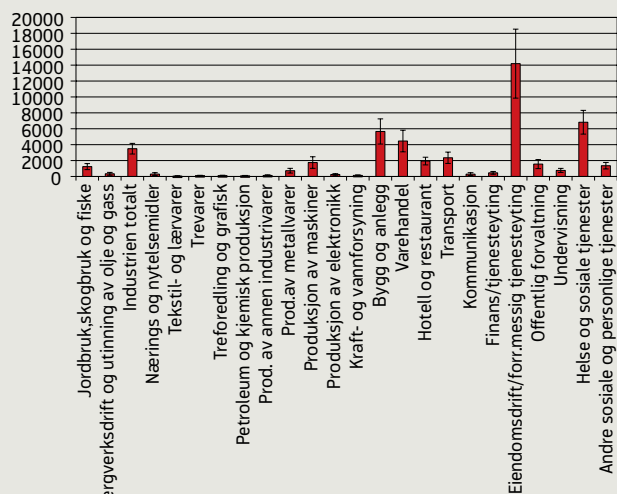
Arbeids- og velferdsdirektoratet kan kontaktes dersom det ønskes mer utdypende informasjon om estimering av mangel på arbeidskraft og beregning av konfidensintervaller.

Figur 1:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Regionale resultater.

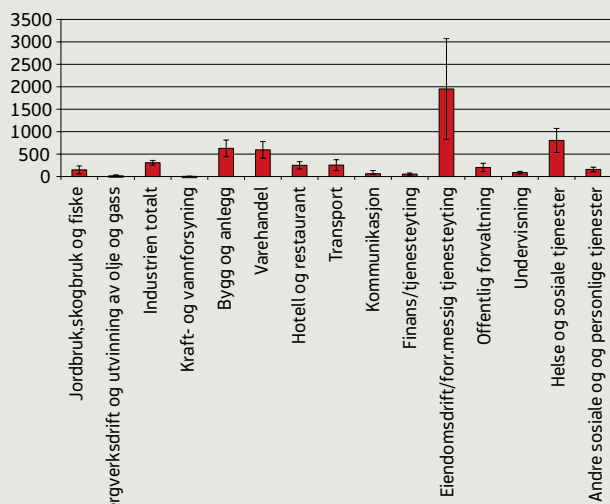
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDSDirektoratET

Figur 2:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for hele landet.

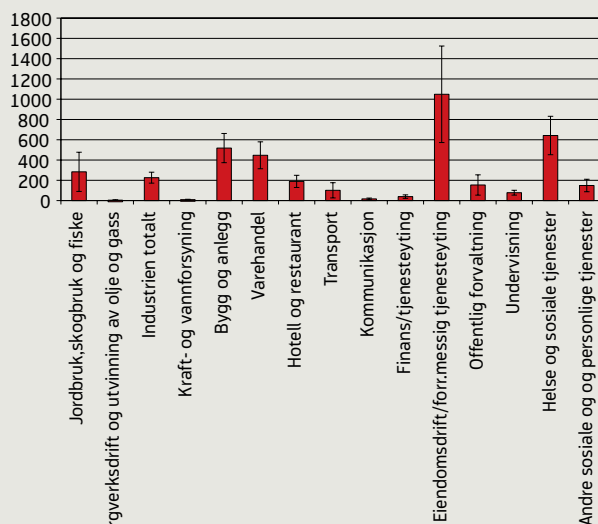
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDSDirektoratET

Figur 3:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Østfold, Vestfold og Telemark.

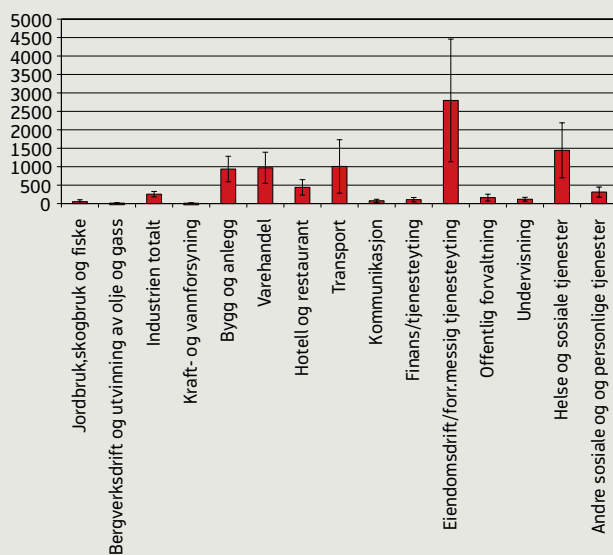
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDS DIREKTORATET

Figur 5:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Hedmark, Oppland og Buskerud.

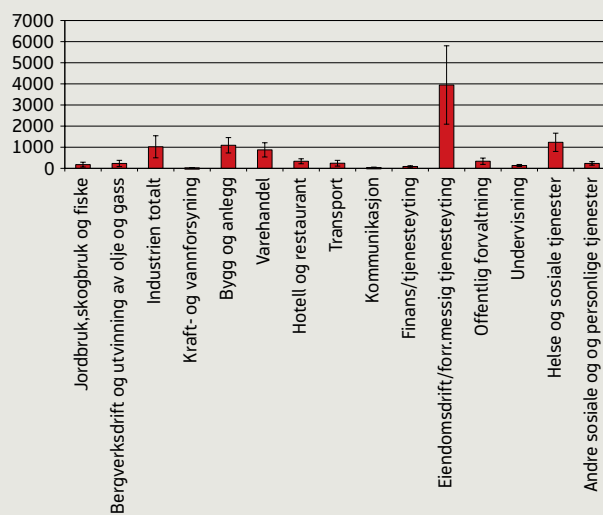
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDS DIREKTORATET

Figur 4:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Oslo og Akershus.

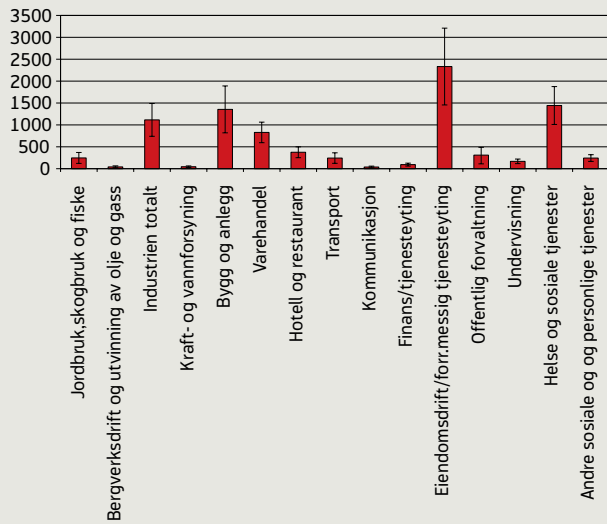
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDS DIREKTORATET

Figur 6:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Agderfylkene og Rogaland.

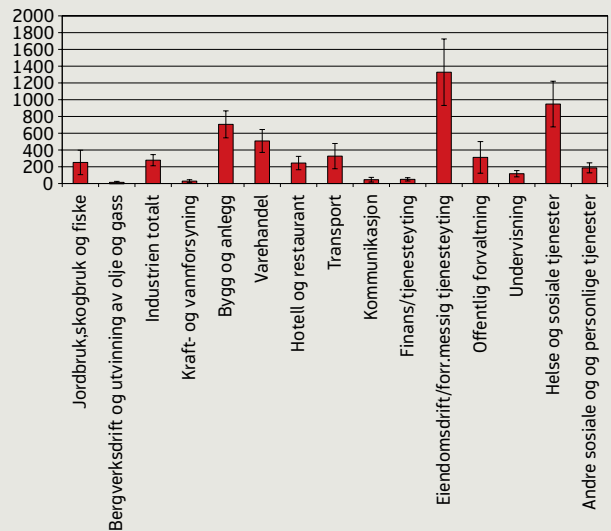
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDS DIREKTORATET

Figur 3:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Østfold, Vestfold og Telemark.

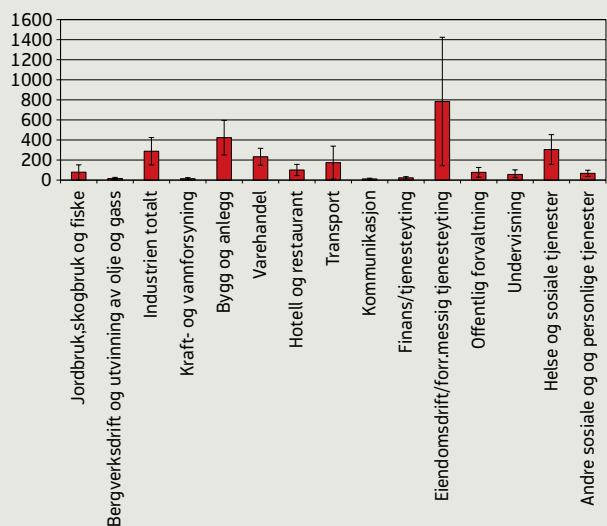
KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDSDirektoratET

Figur 9:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Nord-Norge.

KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDSDirektoratET

Figur 8:
Estimert mangel på arbeidskraft med konfidensintervaller. Næringsvise resultater for Trøndelagsfylkene.

KILDE: ARBEIDS- OG VELFERDSDirektoratET